

אנשכולות

הסלון השבועי של "ישיבת כרם ביבנה"

"לזכר עולם יהיה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל
נלב"ע ב' באדר א' ה'תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

תיכף לת"ח ברכה

הרב אריה שטרן שליט"א

ב מסכת ברכות דף מ"ב אמר אביי תיכף לתלמיד חכם ברכה, ומפרש רש"י המקורו אליו ומארוהו בביתו – ברכה בביתו, ולומדים זאת מהפס' בפרשת השבוע שאמר לבן ליעקב "ויברכני ה' בגלגלך", ומפס' נוסף שנאמר "ויברך ה' את בית המצרי בגלגל יוסף".

מבאר הרב קוק זצ"ל, מה היא עיקר הברכה הבאה מקירבתו של ת"ח? האם ריבוי כמותי של עושר ונכסים? הרי יש עושר שמור ובעליו לרעתו. בודאי עיקר הברכה היא הברכה הרוחנית, כאשר קירבת הת"ח תשפיע על האדם שלא להשחית מעלליו הרבה, שלא ישתמש בעשרו להרע, ותהיה הברכה הוגנת לו והוא מוכשר לקבלה. סגולת הת"ח שתימשך הברכה על ידו, מכח אור קדושת נפשו הטהורה, שפועלת על הסוכבים אותו את הפעולה הראויה ברב או במעט.

פרשת "ויצא"
ט' בכסלו ה'תשס"ט
גיליון מס' 81
(שנה שלישית)
*****

זמני השבת	
ת"א ה-ם	הדלקת נרות
15.55 16.15	צאת השבת
17.14 17.16	

זה הוא פירוש רש"י בתחילת הפרשה על הפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע" – "יצאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, פנה משם פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה". ומבאר המהר"ל שאין הכונה שהצדיק הוא הקישוט של המקום, אלא הצדיק משפיע על העיר מהודו ומהדרו, במצוות ובמעשים טובים ובמידות, לכן כשהוא עוזב את המקום הדבר מורגש ועושה רושם.

משום כך נצטוינו להתחבר ולהתדבק בחכמים ותלמידיהם, כמו שדרשו חז"ל במס' כתובות דף ק"א "ובו תדבק, ולדבקה בו, וכי אפשר לאדם להידבק בשכינה שכתוב בו כי ה' א-לוהיך אש אכלה, אלא הדבק לתלמידי חכמים", ופסק כן הרמב"ם בהל' דעות פ"ו "מצות עשה להדבק בחכמים ובתלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם, לפיכך צריך להתחבר להם בכל מיני חיבור, וכן צוו חכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם".

אמנם, אצל לבן לא היתה השפעתו של יעקב ניכרת. על הפסוק בסוף הפרשה "וישב לבן למקומו ויעקב הלך לדרכו" כותב המשך חכמה: "מי שיש לו איש קדוש כיעקב בתוך ביתו, הלא ראוי להתבסס ממעשיו ומחכמתו ולקיים בו "הולך את חכמים יחכם" (משלי ג, כ), ולא כן היה, וכאשר הלך יעקב שב לבן למקומו הראשון, היינו מצבו הרע בדיעות ובמידות, רמאי ואוהב ממון". ואולם בדרך כלל הצדיק הוא ההוד והזיו של אנשי המקום בהשפעתו המבורכת עליהם.

דברים אלו מהווים תמרור של כיוון לחכמים ולתלמידיהם. ת"ח צריך להיות אישיות קורנת ומשפיעה. אל לו לת"ח להיות מסוגר ומנותק בצורה כזאת שאף אחד בסביבה לא ירגיש את נוכחותו וממילא גם לא יושפע לטובה מברכתו. אם למדת תורה הרבה אל תחזיק את אותה הטובה לעצמך, אלא צא והשפע מתורתך על הציבור.

בדרך הרמוז כתב האדמו"ר בעל התפארת שלמה, על הפס' בירמיה ז' "אל יתהלל חכם בחכמתו, אל יתהלל עשיר בעשרו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאום ה'". אם יש חכם אבל החכמה היא רק חכמתו שלו ואין אחרים נהנים ממנה – בזאת אין להתהלל. כמו כן בעושר אם הוא רק עשיר או בגבורה אם היא רק גבורתו שלו ואינו משתמש בה לעזרה לאחרים. אבל בזאת יתהלל המתהלל, כאשר חכמתו משמשת להשפעה על הציבור, ללמדם דעת ה', ועשרו משמש לטובת הציבור לעשות עמם צדקה, וגבורתו משמשת לעזרת הציבור לעשות צדק ומשפט, בזאת יתהלל המתהלל כי באלה חפץ ה'. ת"ח אשר כזה הוא באמת ההוד והזיו וההדר של הקב"ה בעולם הזה.

מוזל טוב
לר' ישי רונבלט, להולדת הבן
ליוגב שרעבי (ז), לאירוסי

העורך: מוטי פקטר | הקלדה: חיים ארנפלד
העלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה", ד"ג אבטח 79855 נא לשמור על קדושת הגליון!
העלון מופיע גם באתרי הישיבה באינטרנט: www.kby.org.il (עברית), www.kby.org (אנגלית)

מחילת חוב

הרבמאיר אורליאן שליט"א

אולם בטור (סוף סי' י"ב) הביא את דעת הר"ר ישעיה דבמוחל ותופס השטר יכול עדיין לחזור בו וצריך קנין. וצ"ע בדברי הר"ר ישעיה דכין דמחילה מהני בדיבור, למה אינו מועיל אם מחזיק עדיין בשטר? ועוד, איך יתרוץ את ראיית המרדכי מדין מוכר שט"ח?

הב"ח (סי' י"ב) פי' את דברי הר"ר ישעיה דס"ל הלכה כב"ש (יבמות ל"ח): דשטר העומד לגבות כגבוי דמי, ולכן נחשב המלוה כמוחזק וכנותן ללוה, ולכן צריך קנין. ובש"ך (סקי"ז) תמה על דברי הב"ח, דלא קיי"ל כדברי ב"ש, אלא כב"ה דשטר העומד לגבות אינו כגבוי!

אולם בקצה"ח (סק"א) הביא מכנה"ג שהאריך בענין שטר העומד לגבות, דלכמה עניינים נחשב כגבוי, ולכמה עניינים נחשב כאינו גבוי. והיינו, דכאשר יש בו ספק לא הוי כגבוי, אבל בשטר ברור הוי כגבוי. ועפ"ז תירץ את שיטת הר"ר ישעיה, דבמוחל שט"ח שהשטר ברור הוי כגבוי, ולכן לא סגי במחילת דיבור בלבד אלא צריך קנין. אבל במוכר שט"ח, שכבר אין למלוה שעבוד נכסים אלא שעבוד הגוף⁶ שוב לא נחשב כגבוי בידו, ושפיר יכול למחול את שעבוד הגוף בדיבור בעלמא. ומ"מ מסיים הקצות דשיטת רוב הפוסקים דמהני מחילה בשטר.⁹

ובש"ך (סי' ס"ו סקע"ד) תי' את שיטת הר"ר ישעיה באופן אחר עפ"י בעל העיטור, דשאני מוכר שט"ח שכבר אין השטר בידו להחזיר ללוה. ויל"פ עפ"י דברי התומים (סי' י"ב סק"ח, מובא בפת"ש סקי"ד) שאם המשך לתפוס השטר בידו הוי כעין הוכחה דלא מחל בלב שלם, דאל"כ למה לא החזיר השטר, משא"כ מוכר שט"ח שאין השטר בידו, שפיר י"ל דמחל בלב שלם אעפ"י שלא החזיר השטר.¹⁰

בסמ"ע (סי' י"ב סק"א) הביא את דברי הר"ר ישעיה להלכה, ופי' את דברי המחבר דמחילה א"צ קנין היינו שאין המלוה תופס את השטר בידו, אבל אם תופס את השטר ולא מחזיר לו לא מהני אפילו מחילה גמורה. ובש"ך (סקי"ז) השיג עליו מדברי הרמ"א בסי' רמ"א¹¹. אמנם בש"ך (סי' רמ"א סק"ד) הביא עוד מבעל העיטור שבירוש' (ספ"ק דגיטין הלכה ה') פליג בדיון זה של מוחל ותופס השט"ח, ופסק בעה"ע לקולא, ומסיק הש"ך לפי"ז דהוי ספיקא דדינא.

נמצא שבשאלתנו שהמלוה משה עדיין תופס השטר, גם אם היה מוחל בפירוש - לרמ"א אמנם מהני מחילה בדיבור בלבד, אך לסמ"ע לא מהני מחילה בלא קנין, ולש"ך הוי ספיקא דדינא. ולכן כתבו הנתיבות (סי' י"ב חידושים סקי"ד) וערוה"ש (ס"ח) דכיון דיש בזה מחלוקת הפוסקים, יכול הנתבע לומר בזה קים לי.

אלא, מכיון שמשה לא מחל אפילו בדיבור אלא במחשבה בלבד, צריכים לדון האם נחשב כמחילה או כדברים שבלב בלבד. עוד צריכים לדון בספק מחילה מי נחשב המוחזק. בס"ד נדון בזה בשבוע הבא.

שאלה: משה הנדיב הלך בשטר לשכנו לוי הנזקק סכום של 1000 נח למשך שנה. בינתיים הירדרד מצבו של לוי, ובהגיע הזמן לא היה יכול לפרוע את חובו. משה בטוב לבר האריך לו הזמן, אך בראותו שהמצב הולך ומחמיר, גמר בלבו למחול ללוי ולא לגבות ממנו את החוב. אמנם, לא הודיע ללוי על החלטתו ולא החזיר לו את השטר. לימים הצליח לוי לשקם את עצמו ובא למשה לפרוע את חובו. עמד משה מסתפק האם יכול לקבל את הכסף או שכבר נמחל החוב?¹

תשובה: בשאלה זו צריכים לדון בארבע נקודות:

- א. האם מחילה (אפי' מפורשת) מועילה שלא בפני הלוה ושלא בידיעתו?
- ב. האם מחילה מועילה כשלא החזיר המלוה את השטר ללוה?
- ג. האם מחילה בלב בלבד מועילה?
- ד. במקרה ודין המחילה בספק, מי נחשב מוחזק בדבר, המלוה או הלוה?

מחילה שלא בפני הלוה:

בשאלה שלנו, לא מחל משה ללוי בפניו, ואף לא הודיע לו כלל מהחלטתו למחול לו. במקרה זה, נסתפק כמה אחרונים² האם המחילה מועילה, או שאפשר עדיין למלוה לחזור בו ולתבע את החוב.

יסוד הספק הוא בגדר מחילה, האם הוא סילוק המלוה מהחוב, או שהוא הקנאה לו. אם מחילה הוא סילוק בלבד, שפיר זכה הלוה אעפ"י שלא ידע מזה ולא נתכוין לקנות. אך אם הוא הקנאה, י"ל דקנין צריך דעת ולכן צריך הלוה לדעת מזה כדי שיוכל לזכות. ובמחנ"א (הל' זכיה מהפקר סי' יא) דן בחקירה זו בלוה שלא רצה במחילה, ותלה במחלוקת התוס' והריטב"א. אולם בשאלתנו שהלוה רוצה בכך, אלא שלא ידע, י"ל דזכין לאדם שלא בפניו, ומהני המחילה גם אם הוא דין קנין.³

וכן מסקנת הגר"ע יוסף שליט"א דמהני מחילה שלא בפני הלוה ושלא בידיעתו משום זכין לאדם שלא בפניו, ואפילו תפס המלוה מוציאים מידו ואינו יכול לטעון קים לי.

ולפי"ז, אילו היתה שאלתנו במלוה בעל פה (בלא שטר), והיה משה מוחל במפורש בפה, לא היה יכול לקבל את הכסף. אמנם, שאלתנו היא במלוה בשטר כשלא החזיר לו את השטר, ונחלקו בזה הראשונים והפוסקים האם מחילה מועילה בזה בלא קנין.

מחילה כשלא החזיר המלוה את השטר:

בתחילת מסכת סנהדרין (ו.), בסוגיית פשרה צריכה קנין, הראשונים אריכו להוכיח שמחילה אינה צריכה קנין. וכן פסק בשו"ע (חור"מ סי' י"ב ס"ה, סי' רמ"א סי' ב) דמחילה א"צ קנין, אלא בדברים בלבד נמחל החוב. וברמ"א (סי' רמ"א סי' ב) הוסיף בשם מהרי"ק, שאפילו אם היה ללוה שטר – מחילתו מחילה בדברים בלבד.

המקור לזה הוא במדרכי ריש סנהדרין (סי' תר"פ), שהביא ראייה מדין המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו – מחול (כתו' פו.). והרי שם על כרחך אינו מחילה בקנין, שהרי כבר הקנה השטר ללוה ומכרו, אלא בלא קנין הוי מחילה,⁴ וכ"ש אם לא מכר לאחר.⁶

¹ הגר"ע יוסף שליט"א דן בשאלה זו באריכות ביביע אומר ח"ג, סי' ב, ג. אולם, שאלתו שם הוא בהלואה בעל פה, ולכן לא דן בנקודה ב', מחילה כשעדיין תופס בשטר.

² ע"י בית מאיר אה"ע (סי' ל"ח, סל"ה), ועוד.

³ בערוך השלחן (חור"מ סי' רמ"א סי' ד) כתב איפכא, דאמנם מחילה שלא בפניו הוי מחילה, אך דוקא כשנתודע ללוה וכיוון לזכות במעות, אבל אם עדיין לא נודע לו יכול המלוה לחזור בו דקנין בעי כוונה, ואפילו אם מחילה הוי סילוק – כל זמן שלא נתודע ללוה לא נסתלק שיעבודו. אמנם, לשאר האחרונים פשיטא דאם מחילה הוא דין סילוק דמהני מחילה גם כשלא נודע, וגם אם הוא דין קנין הדעת נוטה דזכין לאדם שלא בפניו וקנה.

⁴ ברמ"א הוסיף "או משכון", והוא מחלוקת הראשונים על פי סוגיית "עבד עברי גופו קניו" (קידו' טז.), ע"י קצוה"ח סי' י"ב סק"ב, ואכמ"ל.

⁵ בר"ן כתו' (מה. בדפי הרי"ף) הביא מחלוקת האם הלוקח מחוייב אח"כ להחזיר את השטר ללוה. י"א שצריך להחזיר את השטר כיון דקיי"ל ללוה נותן שכר הסופר, וא"כ גוף השטר הוא שלו. אך מרש"י משמע, וכן דעת הרשב"א, שאין הלוקח צריך להחזיר השטר

ללוה, שקנאו מהמלוה להיות משכון בידו עד שיפרע החוב, והרי לא נפרע. והובאה המח' ברמ"א (סי' ס"ו סכ"ג).

⁶ צ"ע בזה, דנהי דמוכח מזה שאין צריך להקנות השטר ללוה, מ"מ אפשר דלא מהני דברים בלבד, אלא צריך לעשות קנין סודר עם הלוה על המחילה.

⁷ בהע' לטור (אות מ"ו) הביא מכנה"ג דהר"ר ישעיה איירי רק במוחל ע"י פשרה, אבל במחילה בעלמא י"ל דמהני בלא קנין אפילו בתופס השטר, דלא כהבנת הסמ"ע והקצות (לקמן) בדבריו.

⁸ כדברי ר"ת, מובא בר"ן (כתו' פה:).

⁹ ובנתיבות (סק"א) הכריע דגם למ"ד דלא מהני מחילה כשתופס השטר, היינו לענין שא"צ להחזיר את השט"ח ללוה, אבל מודה הוא ששעבוד הגוף פקע, ואינו יכול לתבוע החוב. ולפי"ז מתרצת ג"כ ראיית המרדכי ממוכר שט"ח וחזר ומחלו, דהנהי א"צ הלוקח להחזיר השטר להרבה פוסקים, וכנ"ל הע' 5 בר"ן.

¹⁰ ולאורא נפק"מ בין שני ביאורים אלו בדברי הר"ר ישעיה במי שמחל רק חצי החוב. להסבר הב"ח וקצוה"ח לא מהני מחילה בדיבור אם לא יחזיר השטר, כיון שנחשב כגבוי וכמוחזק, משא"כ להסבר הש"ך והתומים כאן שצריך השטר אין הוכחה שלא נתכוין למחול בלב שלם, וכן הביא בפתחי חושן (ח"א, פי"ב הע' ח' בשם פעמוני זהב).

עוד נפק"מ איפכא כשאין ללוה נכסים לחול עליהם שעבוד, דלהסבר הב"ח והקצות לא שייך בזה לומר כגבוי דמי, וכעני"ז בנו"ב חו"מ סי' ל"א, משא"כ להסבר הש"ך ותומים עדיין יש הוכחה שלא מחל בלב שלם.

¹¹ ובחלקת מחוקק (אה"ע סי' ק"ה סקי"ד) ג"כ השיג על הסמ"ע עפ"י דברי המרדכי הגי'ל, וס"ל דמהני מחילה בכתובה אעפ"י שלא החזירה הכתובה לבעלה.

ברכת הגומל לבחור ישיבה

דניאל סגרון (ד')

היינו, שלפני שנוסע שזה גדר של 'תפילה' מתפלל על כל צרה שלא תבוא אך כשגמר את נסיעתו שזה גדר של 'הודאה' כיון שלא מרגיש באמת בחזרתו לביתו צורך להודות לה' שהנסיעה עברה בשלום אינו מברך כי לא מרגיש שהיה פה משהו מיוחד אך אם עבר במקום סכנה או השתחרר מהכלא מרגיש צורך להודות ואז מברך. ועיין מגן אברהם ריש סימן רי"ט שכתב שברכת הגומל היא רשות וביאר החת"ס (סימן נ"א) שתקנוה נגד קרבן תודה שהוא רשות ולא חובה על שמחת הלב והרגשת הנפש בהודאה להשי"ת ושמחת הלב הוא דבר התלוי בידי כל אחד ואחד, עכ"ד. ולכן סובר הרא"ש שדוקא במקום סכנה מברך.

ואולי זו המח' שהובאה בב"י (רי"ט, ר) בין הטור לרמב"ן עד מתי יכול לברך דהטור כתב כל זמן שירצה וכתב הב"י:

"זו היא סברת רבינו אבל באורחות חיים כתוב בשם הרמב"ן דעד ג' ימים מברכין ואני מצאתי כתוב דטעמא מדאמרינן בעירובין הבא מן הדרך לא יתפלל עד ג' ימים נראה דעד ג' ימים קרוי בא מן הדרך".

היינו דהטור ס"ל כאביו הרא"ש דדינה כתורה שמברך מתי שרוצה אך הרמב"ן לטעמיה דהוי ככל ברכות ההודאה שיש זמן קצוב להודאה וכ"פ, השו"ע כתב (רי"ט, ד):

"באשכנז וצרפת אין מברכין כשהולכין מעיר לעיר שלא חייבו אלא בהולכי מדבריות דשכיחי בהו חיות רעות וליסטים ובספרד נוהגים לברך מפני שכל הדרכים בחזקת סכנה".

וכעת יש לדון לפי מנהג ספרד שמברכין על נסיעה מעיר לעיר מתי יברך בביתו או בישיבה? והנה, ה" עולת תמיד" כתב להסתפק באדם שמפליג בספינה ובדרך חונה באיזה נמל ומתעכב שם האם יברך בחנייתו, אך ה" אליה רבה" נקט דאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי וכן פסקו החיד"א והמשנ"ב, ולפי"ז לא יברך בביתו אלא עד שחזור לישיבה. אולם כתב ה" שדי חמד" (מערכת ברכות סימן ב' אות יא) שכל זה במפליג בספינה שעדיין לא הגיע למחוז חפצו אך מי שיוצא לברך על קברי צדיקים כל מקום ומקום שמגיע אליו זהו מחוז חפצו שהרי רוצה להתפלל שם ולפ"ז בנד"ד יברך פעמיים הן בביתו והן בישיבה דהרי יש לו ענין גם בביתו וגם בישיבה ולא נחשב שנמצא באמצע הדרך כמו מפליג בספינה וכך באמת פסק הרב משה לוי זצ"ל (ברכת ה' ח"ד פ"ו סעיף כ"ו כ"ז) שבחור ישיבה יברך פעמיים אבל הרב עובדיה (יבי"א ח"א סימן י"ג אות יב) כתב שכיון שלדעת המהר"א חזן ב" נהו שלום" כל שיוצא לדרך תיכף שנית לא יברך א"כ גם כאן לא יברך עד שיחזור, עכ"ד. ולפי זה יוצא שימתין עד שיחזור לישיבה ואז יברך.

הלכה למעשה: בחור שנוסע לשבת חופשית לביתו המרוחק יותר משבעים ושתיים דקות לפי מנהג האשכנזים אין מברך כלל ולפי הספרדים מברך-לפי הברכה ה' מברך גם בישיבה וגם בביתו ולפי הרב עובדיה יברך בישיבה.

שאלה: בחור ישיבה הנוסע לשבת חופשית יותר משבעים ושתיים דקות, האם מברך ברכת הגומל ואם כן, מתי?

תשובה: גרסינן בפרק "הרואה" (ברכות נד):

"אמר רב יהודה אמר רב- ארבעה צריכין להודות, יורדי היס, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא".

וכתב הרא"ש (סימן ג'):

"ונהו באשכנז וצרפת שאין מברכין ברכת הגומל כשהולכים מעיר לעיר דס"ל שלא הצריכו להודות אלא הולכי מדבריות דשכיחי ביה חיות וליסטים והא דאמרינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה לא אמרו אלא לענין תפלת הדרך בלבד שבכל הדרכים צריך אדם לבקש על נפשו אבל ברכת הגומל במקום תודה נתקנה".

אך הרמב"ן (תורת האדם שער המיחוש ענין הרפואה) כתב:

"דלאו דוקא בחולי שיש בו סכנה ולא במכה של חלל אלא כל שעלה למטה וירד צריך להודות שדומה כמי שהעלוהו לגדרים לידן (שבת לב) וכן בדרך כל הולכי דרכים צריכים להודות".

אם כן, נחלקו הרא"ש והרמב"ן האם מברכים על נסיעה מעיר לעיר. וצ"ב במאי קמפילגי?

ונראה לומר, דהנהגה כל ברכות ההודאה אין צורך שהאדם ירגיש חובה מעצמו להודות ולשבח לה' אלא עצם המציאות שהקב"ה עשה לך חסד מצריכה אותך לברך – גם אדם שלא מרגיש שמחה עצומה כשפקח את עיניו בבוקר צריך לברך פוקח עורים כי במציאות ה' עשה עמו חסד שפקח את עיניו וסובר הרמב"ן שהוא הדין לברכת הגומל כיון שבדרך יש סכנות וכן בכל חולי יש סכנת מיתה ש'דומה כמי שהעלוהו לגדרים' צריך לברך בכל דרך ובכל חולי.

ויש בנותן טעם, להביא כאן את דברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשת בא (שמות י"ג, ט"ז):

"ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמן בכל דבריו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד".

לכן סובר הרמב"ן שעצם הנסיעה מעיר לעיר זו סכנה וצריך להודות על הנס אבל הרא"ש סובר שברכת הגומל חלוקה במהותה משאר ברכות ההודאה בכך שכל עניינה הוא שהאדם מרגיש שמחה על החסד שעשה עמו הקב"ה ומרגיש צורך להודות ולהלל ובאו חז"ל ו'ניתבו' את הרגש הזה למסגרת של ברכת הגומל וזה מה שכתב הרא"ש:

"והא דאמרינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה לא אמרו אלא לענין תפילת הדרך בלבד דבכל הדרכים צריך האדם לבקש על נפשו אבל ברכת הגומל במקום תודה נתקנה".

לא משתנה ובכל זאת משתנה

הרב בציון אלגזי שליט"א

שאלה: איזהו דבר שלא משתנה במהותו מאומה, ובכל זאת משתנה הוא – פעם אסור ופעם מותר.

התשובה בשבוע הבא אי"ה

תשובה לשבוע שעבר: שאלנו, מדוע צריכה התורה לכתוב פסוק מיוחד להזהיר על שביתת קטנים בשבת, מדוע לא נלמד מ"לא תאכילום" כמו בשאר איסורי התורה? וניתן לתרץ, שאם לא הייתה כותבת התורה במיוחד לענין שבת היינו חושבים שאין חיוב להפריש הקטנים מפני ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה" וקטן אינו בר דעת וממילא מלאכתו אינה מלאכת מחשבת, על כן כתבה התורה ציווי מיוחד להפריש הקטנים מאיסורי שבת.

צר לו / לא

צוראל שושן (ב')

גם לסוג השני – "לא צר", דהיינו שהאדם הסובל מושפע מאת האלוקים בשפע כל טוב ומקבל ממנו את המתנה הגדולה שלא היה זוכה לה אלמלא הצרה. כי דווקא משום שהוא בצרה הוא זוכה להיות צמוד - צמוד אל הקב"ה.

וכך צריך להרגיש כל יהודי בעת צרתו. אמנם יש להצטער על הצרה שבאה עליו ר"ל, ולהתפלל שתחלוף מן העולם, אולם מאידך, עליו להתבונן שכאשר אדם נמצא בצרה הוא זוכה לקירבה גדולה מהש"ת הנמצא לידו בעת צרתו, ומצב זה של קירבה להש"ת לא היה נוצר אלמלא אותה צרה.

אז נכון שלא צריך להתפלל אל ה' שיביא עלינו צרות, חלילה, אולם משבאו כבר הצרות והן כבר כאן, נאמין שיש בהן כח אדיר שלא היינו זוכים לו אלמלא הצרות. אמונה גדולה טמונה בידיעה זו. אבל האדם צריך לדעת שאף שה' איתו בצרתו אין זה המצב האידיאלי. צריך שהקב"ה יתקרב אל האדם גם בלי הצרה, מתוך תורה, דבקות וטהרה.

מרגלא בפומיה של המשגיח שלנו, הרב אברהם ריבלין שליט"א, "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" (תהילים כ"ג). אפשר לקרוא ב-2 צורות: (1) למה לא אירא רע? כי אתה עמדי. (2) אך אפשר לקרוא "לא אירא – רע כי אתה עמדי", שה' משגיח עליי ונמצא איתי גם בצרה, השכינה מרגישה את הצרה שלי, וזה רע לי שבגלל עוונותיי השכינה מתייסרת.

לכן אנחנו צריכים להתחזק בעבודת ה' ומתוך כך לזכות להידיבק בשכינה מתוך עליה בתורה ויראת שמיים ונזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, "ובא לציון גואל" (ישעיהו מ"ט), אמן.

הנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך... על הפסוק "בכל צרתם לא צר" (ישעיהו ס"ג, ט') אומרת הגמרא (סוטה ל"א) שבפסוק אמנם כתוב 'לא', אבל הקרי הוא 'בכל צרתם לו צר' – והיינו שהש"ת משתתף בצרתם של בניו וכביכול מרגיש שגם לו צר.

כדי להמחיש את הפירוש הפשוט שבכך, נביא כאן סיפור שימחיש את הנאמר:

מעשה שהיה בקהילה היהודית בבריסק לפני למעלה מ-150 שנה, כשהקהילה יצאה למחות ולהפגין נגד יהודי שחילל שבת ופתח את חנותו בריש גלי. השלטונות, שעינם היתה צרה ביהודים, לא ראו בעין יפה את קיום ההפגנה ועצרו את ראש הקהל וחבשו אותו בבית האסורים.

בית הסוהר בימים ההם לא התקרב בצורתו לבית הסוהר של מדינת ישראל בתקופתנו. ראש הקהל היה נתון, אפוא, במצב קשה ולא ידע את נפשו מרוב צער. והנה, לפתע נפתחה הדלת בקיטונו הצר ובפתח עומד לא פחות מאשר המרא דאתרא, הגאון ר' יהושע לייב דיסקין. השלטונות, ברצונם למנוע מהיהודים לערוך את ההפגנה בשנית, הבינו שיש להכניס את האחראים לכך לבית הסוהר. כיון שהדליפו להם שלא רק ראש הקהל אחראי לכך, אלא גם – ואולי בעיקר – רב העיר, לכן הטיחו גם אותו לבית הכלא.

שמח ראש הקהל דבריסק כמוצא שלל רב על ההודמנות שנקלעה לידו להיות עם המרא דאתרא בתא אחד, ולשטוח לפניו כל אשר על ליבו, ואמר שעכשיו התחדש לו פירוש על הפסוק "בכל צרתם לא צר" והקרי הוא 'לו', כי בכל צרה יש שני סוגים של רגשות: האחד – "לו צר", כי באמת האדם בצרה גדולה, אבל דווקא בשל הצרה הזו הוא זוכה

מקדש במעשר

ראובן דויטש (ה')

ויש להבין במה נחלקים הירושלמי והבבלי.

אלא שיש לבאר איך לפי הבבלי הפריש ר"ע פעמיים והרי הוא מרבה במעשרות ונמצא שקלקל את המעשר, שהרי במקום להפריש עשירית (10%) הפריש 2 עשיריות (20%). א"כ המעשרות מקולקלים?

אלא שישנה מחלוקת בין הראשונים אם מעשר עני הוא ממון עניים או שזה מגיע להם רק מצד האיסור שבדבר שהתורה אמרה שיגיע לעניים מעשר שני ולא שזהו ממונם. מובא בר"ן (נדרים דף ז'. ד"ה ולענין הלכה) בענין ספק ממון עניים, שהרשב"א והרמב"ן סוברים שזה ספק איסור ואזלין לחומרא, והר"ן שם חולק וסובר שספק ממון עניים הוא ספק ממון ואזלין לקולא.

א"כ יש לאמר שהבבלי סובר כשיטת הר"ן שמעשר עני זהו דין ממון עניים ולכן לא שייך בו דין מרבה במעשרות כי אין במעשר עני צד קדושה, ואילו הירושלמי יסבור שמעשר עני זהו איסור, וא"כ יש בעיה של מרבה במעשרות, ולכן הפתרון שעשה ר"ע הוא אחרת ממה שכתוב בבבלי, והפתרון הוא שבאותם פירות עשה גם מעשר שני וגם מעשר עני. א"כ לפי זה יש להגיד שלבבלי ניתן לקדש במעשר עני הואיל וזה ממון הדיוט ולירושלמי נראה לי להגיד שלא ניתן לקדש במעשר עני כי אין המעשר עני נחשב של העני כממון שלו, ולכן נראה שלירושלמי לא ניתן לקדש במעשר עני.

ב משנה בדרף נ"ב: למדנו על מחלוקתם של ר"מ ורבי יהודה במקדש במעות מעשר שני אם מקודשת או שלא. לר"מ אינה מקודשת משום שהכסף אינו שלו ולא חשיב שנתן כסף משלו לקדש את האשה, ולרבי יהודה מקודשת משום שסובר שמעשר שני ממון הדיוט הוא.

ונשאלת השאלה, מה הדין במקדש אשה במתנות עניים, כגון מעשר עני, האם זהו ממון הדיוט והרי היא מקודשת או שזה ממון גבוה ואינה מוקדשת?

המשנה בר"ה דף ב'. מביאה מחלוקת מתי חל ר"ה לאילנות. לפי ב"ש באחד בשבט, ולפי ב"ה בחמישה עשר בשבט. והגמ' מספרת על ר"ע שליטת אתרוג באחד בשבט, ונהג בו שני עישורין (רש"י: מעשר שני – כשנה שניה, ומעשר עני – כשנה שלישית), ונהג זאת משום שהסתפק איזה תאריך אמרו ב"ה, האם א' בשבט או ט"ו בשבט. א"כ לפי הגמ', ר"ע הפריש פעמיים מאותם פירות מעשרות 10% למעשר עני ו-10% למעשר עני.

ואילו בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ב) מובא אותו מעשה ושם כתוב שר"ע הפריש בהתחלה מעשר שני ופדה אותו על כסף והעלה את הכסף לירושלים ואת הפירות (שהפריש) נתן למעשר עני ולא כמו הבבלי שר"ע הפריש פעמיים אלא שבאותם פירות שעשה מעשר שני ופדה אותם, ואותם פירות שימשו למעשר עני.